

SOCIOLOGIA CA VOCAȚIE A SINTEZEI

Aș intitula cele câteva considerații, pe care vi le supun atenției despre opera și personalitatea profesorului Henri H. Stahl prin sintagmele *vocația sintezei* sau *imperativul echilibrului* în concepția și practicarea sociologiei. Sau mai direct și mai concis spus — *sociologia ca știință de sinteză*. Subliniez „sinteză” și nu alăturare sau amalgamare eclectică. Marele dispărut și cred că este printre puținii, nu numai din țara noastră ei și din sociologia mondială, care au reușit să atingă ei înșiși *idealul* sociologiei ca *sinteză* a unei multitudini de ipostaze creatoare.

De obicei, când se relevă originalitatea și amplitudinea creației științifice a prof. H. H. Stahl sînt citate lucrările *Tehnica monografiei sociologice*, din 1934; *Monografia unui sat : cum se alcătuiește spre folosul Căminului Cultural*, din 1938; *Nerej, un village d'une région archaïque* (trei volume) din 1939; *Sociologia satului devălmaș românesc* din 1947; *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești* (trei volume), 1958 — 1965; *Les anciennes communautés villageoises* (1969), cu ediții ulterioare în italiană și engleză; *Controverse de istorie socială românească* (1969); *Studii de sociologie istorică* (1972); *Teoria și practica investigațiilor sociale* (1974) și altele, subliniindu-se, pe de o parte, meritele sale ca metodolog și tehnician en titre al „Școlii Gusti”, contribuțiile originile în materie prin introducerea și aplicarea unor tehnici de cercetare ca cea a „arheologiei sociale” și, pe de altă parte, aportul său excepțional în abordarea originală a unor capitole întregi sau a unor probleme fundamentale de istorie socială a României. Profesorul Stahl însuși mi-a declarat că ezită între a se considera în primul rînd sociolog sau istoric social.

Consider însă că opera sa îndeplinește, în sociologie și în genere în științele sociale și umane, un rol mult mai important. Aș spune, fără nici o ezitare — decît aceea care provine din complexul pe care-l resimt în fața neobișnuitei sale staturi științifice — că personalitatea și creația profesorului Stahl se relevă a fi, la o judecată de ansamblu, un model exemplar de sociologie : de înțelegere, trăire și practicare a sociologiei, de concepere și scriere a acestei științe. Dacă nu ne rezumăm la aportul său decisiv în cristalizarea metodologiei și în operaționalizarea la teren a *monografiei sociologice* — ceea ce îi conferă, alături de Gusti, statutul de cofondator al Școlii sociologice de la București —, trebuie să constatăm că marea originalitate a operei și a întregii activități a profesorului nostru constă în a fi întruchipat, într-o perioadă de derută, de amputări și deraieri, ceea ce putem numi un *sistem unitar de gîndire, cercetare și acțiune sociologică*. A introdus în sociologie tehnici de investigație, noi concepte și teorii întregi, dar, după mine, lecția inegalabilă a creației și vieții profesorului H. H. Stahl constă în a ne fi învățat, într-un mod profund și convingător, ce trebuie să fie astăzi sociologia ca știință, în

ansamblul științelor socio-umane și al culturii naționale, cum trebuie înțeleasă și practică profesia de sociolog. A proiectat, în mod magistral, și a ilustrat printr-o creație proprie de rezonanță europeană, sociologia în constelația contemporană a științelor sociale și umane, — în măreția, dilemele și dificultățile ei, în iluziile și ambiguitățile de care această disciplină nu este scutită —, relevând cu claritate punctele de convergență și stâlpii de rezistență ai consolidării statutului epistemologic și social al științei noastre. A îndepărtat ridiculizând ipostaza sociologului închisat în empirie sau claustrat în mărginirea unei căsuțe de sertar care ignoră legătura organică dintre sociologie și celelalte științe sociale și umane; pe cei care plutesc în aburii unei sociologii filosofante, pe sociologii „de cabinet”, dar mai ales pe pseudo-sociologii improvizați care, cum arăta în Prefața la *Teoria și practica investigațiilor sociale*, „îți cer un chestionar” ca să facă o cercetare. Este aceasta lecția unui magistru și învățământul unui autentic spirit tutelar, un al doilea Gusti al sociologiei românești.

A deplîns ruptura dintre ceea ce a numit „sociologul de teren” și „sociologul de cabinet”. „În linii mari, ei („cercetătorii vieții oamenilor în societate”) — notează prof. H. H. Stahl — se pot clasa în două categorii: unii au înțeles să procedeze personal și direct la strîngerea documentelor necesare, pe cînd alții au crezut că e suficient să gloseze despre ce au strîns alții... Unii sînt deci cercetători de teren, alții cercetători de bibliotecă. Din aceste două spețe distincte, pe noi ne interesează în special cei care au știut îmbina cercetarea de bibliotecă cu cea de teren” (p. 19, *Teoria și practica investigațiilor sociale*, vol. I, 1974).

Vocația și propensiunea sintezei le regăsim în întreaga sa operă. Acest credo al concepției sale despre sociologie are o întemeiere deopotrivă *ontologică* și *epistemologică*. Unitățile, cadrele și manifestările sociale sînt fapte „totale”, de unde și cerința gîndirii sociologiei ca o știință globalizantă, o sinteză a ansamblului științelor sociale, dar încorporînd reconstrucția socialului în întreaga sa diversitate și în neconținutul sa mișcare.

Epistemologic, sociologia trebuie, de asemenea, concepută ca o sinteză a gîndirii teoretice, a investigației concrete și a acțiunii sociale. „Astfel — mărturisește profesorul în lucrarea monumentală despre teoria și practica investigației sociale: „... oricît de temerară am socoti-o, dorința lucrării de față este și de a trezi, în mintea și sufletul măcar al cîtorva, curiozitatea și simpatia față de oameni; și în tot cazul să-i încredințeze că investigația sociologică la teren constă dintr-o îmbinare neconținută între « Realitate », « Gîndire » și « Acțiune » puse în slujba unui « Ideal »” (p. 8).

Un element fertil în reflecția contemporană asupra sociologiei îl constituie — cum știți — ideea complementarității dintre sociologia holist-deterministă, de inspirație pozitivistă, inițiată de A. Comte și fondată de E. Durkheim, pe de o parte, și direcția individualist-comprehensivă, care poartă pecetea gîndirii celuilalt titan din galeria fondatorilor — Max Weber. Gîndirea teoretico-metodologică a profesorului Stahl îl situează limpede în descendența orientării scientist-durkheimiste; ceea

ce prevalează cînd privim ansamblul operei sale este vocația sociologiei ca o știință de sinteză, sub multiple aspecte. Aș enumera, succint, în acest sens, următoarele dominante ale viziunii sale unitar-sintetice asupra sociologiei: **a.** îmbinarea exemplară a investigației concrete de tip monografic cu teoria sociologică; **b.** cercetarea de teren văzută ca o sinteză multi și interdisciplinară; **c.** întrepătrunderea istoriei sociale și a sociologiei pînă la a considera — poate exagerat — că „sociologia și istoria sînt mai mult decît două științe gemene: ele sînt două compartimente ale unei singure științe, străine una de alta accidental, pentru că s-au născut independent. În tot cazul, dacă o identificare nu e făcută (și practic nici nu e de dorit) amîndouă aceste discipline tind să se racordeze la matca unică a unei științe a legilor sociale” (p. 232 — 233); **d.** unitatea dintre cercetarea sociologică și „ingineria socială”; **e.** îmbinarea scientismului pozitivist cu responsabilitatea și conștiința umanistă a sociologului, ceea ce a și constituit — cum precizează prof. Stahl — una dintre motivațiile de bază ale cercetărilor devenite atît de celebre și ale atașamentului său pentru ținutul Vrancei, cercetări din care a rezultat lucrarea de referință europeană asupra Nerejului. Această lucrare a prilejuit, de asemenea, o reflecție aprofundată asupra trecerii de la ceea ce Gusti și Stahl numeau „monografiile sociale” — al căror cadru de realizare era mai degrabă terenul unei ecabitări a diferitelor discipline sociale particulare — la „monografiile sociologice”, ca expresii ale unei veritabile sinteze interdisciplinate.

În lucrările și studiile prof. H. H. Stahl este formulată o concepție coerentă asupra sociologiei ca știință de sinteză a ansamblului disciplinelor sociale, și, de asemenea, un set judicios de învățăminte pentru formarea sociologului ca om de știință. În această direcție, acad. H. H. Stahl se dovedește un continuator consecvent al lui Dimitrie Gusti. Propunînd, într-un studiu recent, o retrospectivă critică asupra concepției sociologice a lui Dimitrie Gusti și a experienței școlii monografice, H. H. Stahl precizează că sociologia nu este numai „o întregire abstractă a științelor sociale parțiale analitice, ci în cele din urmă o disciplină concretă, sintetică cu un caracter propriu...”, deci o știință a „sintezelor creatoare” care îmbrățișează o lume nouă, necuprinsă ca atare în construcțiile științelor sociale particulare. După prof. H. H. Stahl drumul cunoașterii vieții sociale — integrînd aportul științelor sociale particulare și al sociologilor specializate — trebuie să-și găsească încununarea într-o vastă sinteză sociologică ca treapta cea mai înaltă a cunoașterii societăților în istoria și în întreaga lor diversitate actuală.

În retrospectiva cuprinsă în volumul de *Amintiri și gânduri*... retrospectivă firese nostalgică, dar și critică și visătoare, asupra realizărilor și eșecurilor „Școlii Gusti”, prof. H. H. Stahl arată că de fapt nu a reușit să realizeze o monografie care să constituie cu adevărat o lucrare de „sociologie”, în înțelesul deplin pe care îl dă acestei științe și idealurilor sale de cercetător. Aceasta nu înseamnă că Școala Gusti și personal prof. H. H. Stahl au sîrșit prin a eșua. „Pentru că în toate aceste dorințe ale noastre, deși ne depășeau puterile, noi am crezut cu pasiune, dînd maximum din ce puteam da. Efortul colectiv și individual depus în tot

acest timp a fost un fapt de viață trăită din plin, care ne-a dat permanent sentimentul că nu am trăit doar pentru a face umbră pământului. Spuneam că nu e nimic mai de prețuit decât « frumoasa nebunie culturală », chiar atunci când ai conștiința că urmărești scopuri utopice. Ce trage în cumpănă nu sînt rezultatele la care ajungi, ci noblețea străduințelor tale puse în slujba „idealului” (p. 416). Și profesorul încheie cu o imagine, după mine sublimă și extrem de instructivă, repetînd un epilog formulat mai demult: „orice ideal social e ca steaua polară luată ca îndreptar ca să-ți arate direcția în care trebuie să mergi, măcar că la steaua polară nu vei ajunge niciodată. Nu să ajungi la steaua polară e important, ci să depui toate străduințele tale spre a merge în direcția ei”.

Prof. dr. IOAN DRĂGAN